

A boldog elsősökért. A Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata Óvodák Igazgatósága tagóvodáinak iskolaelőkészítő munkája

Bartáné Tóth Mária Magdolna

bartane.meri@int.ritek.hu

Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata Óvodák Igazgatósága

Az óvoda-iskola átmenet könnyítése érdekében a Szegedi ÓVI intézménye nyitott a tanítók, tanárok véleményének megismerésére, és a korszerű pedagógiai látásmódok befogadására.

A köznevelés rendszerében a gyermekek személyisége, kompetenciái folyamatosan fejlődnek, amelyhez a támogató rendszert próbáljuk a SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája pedagógusaival tovább „finomhangolni”, a gyakorlatot megújítani.

A két intézmény pedagógusainak egybehangzó célja az alapkészségek és a kulcskompetenciák megerősítése, ide értve a tehetséggondozást is. Közös bennünk az innovációra való nyitottság, az együttműködésre való igény, és amennyiben szükséges, a szemlélet és attitűdváltás.

Intézményünk Pedagógia Programja figyelembe veszi a gyermeki sokféleséget, a speciális tanulási és nevelési szükségleteket, biztosítja a hátrányok leküzdésének céljait és feladatait, de a kiemelt képességű gyermekek gondozására is irányt mutat.

A hasznos, és értékeket közvetítő, tudatosan szervezett és tervezett szakmai találkozó elősegíti a harmonikus óvoda-iskolaváltás megvalósulását.

Kulcsszavak: *óvoda-iskola átmenet, együttműködés, iskolaérettség tényezői, differenciáló fejlesztés, óvodai tehetséggondozás*

*

Az SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája idén ősszel második alkalommal hívta intézményünk óvodapedagógusait „betekintő” ismerkedésre, közös programra. Várakozással fogadtuk a meghívást, hiszen az első találkozó nagyon tanulságos volt. Az óvodapedagógusok és a tanítók mindennapi pedagógiai gyakorlatában azonos célokat, módszereket, eszközöket fedeztünk fel. Mindannyian egyetértettünk abban, hogy nem könnyű az óvoda-iskola átmenet folyamatát problémamentessé tenni. Hasznos, ha a két intézménytípus nemcsak formálisan, hanem kompetens tartalommal közelít egymás felé, hiszen a cél közös: boldog elsősök induljanak egy hosszú és nagy kalandra, a tanulás birodalmába.

Az óvoda szerepe az iskolai életre való felkészítésben

Az óvoda a gyermekeket fokozatosan készíti fel az iskolai nevelés-oktatásra. A 6-7 éves gyermekekre nem kisiskolásként tekintünk, a tanulás nem szűkül az ismeretszerzésre. Hiszünk a játékos, cselekvéses tanulásban, a több érzékszervet megmozgató tapasztal-tásban, a felfedeztetésben. Segítségül hívjuk a művészeteket (zene, tánc, irodalom, képzőművészet), sőt a tudományokat is, az óvodás természetes kíváncsiságára alapozva kísérletezünk, egy-egy tudományos jelenséget mutatunk be az életkori sajátosságoknak megfelelően. Ápoljuk a hagyományokat, programokat szervezünk. Fejlesztjük a mozgáskészségeket változatos, örömteli, játékos gyakorlati formákkal. Nevelési tervünk tartalmazza az egészséges életvitel kialakításának feladatait, valamint tudatos tervezéssel segítjük a gyermekek erkölcsi és szociális fejlődését. Az anyanyelv fejlesztése az óvodai tevékenységek egészében folyamatosan jelen van.

Összességében feladatunk a komplex gyermeki személyiség fejlesztése, az életkori és egyéni sajátosságok figyelembevételével.

Az iskolába lépők fejlettségbeli és életkorbeli heterogenitása

Az óvodapedagógusok a mindennapokban érzékelik, hogy az adott csoportba igen eltérő fejlettségű gyermekek járnak. Ezt természetesnek vesszük, valóban az is. A feladat ott kezdődik, hogy az óvodának, később az iskolának a működési mechanizmusai-ban, szervezeti megoldásaiban, módszereiben figyelembe kell vennie ezt a különbséget. Abban az esetben, ha a csoport, illetve az osztály egészéhez igazodunk, akkor a fejlődésben lassabban haladó, illetve a gyorsabban fejlődő gyermekek is mást kapnak, mint amire szükségük van.

A comeniusi alapokra építve egy évben egyszer valósul meg a beiskolázás, így az egy korosztályba tartozó gyermekeket egyszerre lépteti be a rendszer az iskolába. Az elő-zők alapján, iskolaszervezés szempontjából az adott korosztály gyermekeit életkoruk szerint homogénnek tekinti a rendszer.

Nagy József (1980) az 5-6 éves gyermekek tudását és magatartását tesztek sorozatá-val mérte, ezekből tudásindexet és magatartásindexet számított. Megállapította, hogy a 6 éves gyermekek közötti különbségek tudásindexe 5 évnyi, magatartásindexe 7,1 évnyi (Nagy, 1980).

Példaként nézzük a feladatviszonyt, amelyet a magatartás tesztjével mértek! A hete-rogenitás mértéke 10,0 év, plusz-mínusz 5 év. Vagyis vannak olyan 6 éves gyermekek, akik az 1 évesek szintjén képtelenek elfogadni a feladatokat, nem tudnak koncentrálni, nincs kitartásuk. Mások viszont a 11 éves gyermekek koncentrációjával kitartóan dolgoznak. Ez az adat igen szélsőséges, de szemléletesen mutatja az adott korosztályon belüli fejlettségi különbségeket.

Az iskolaérettség meglehetősen komplex fogalom. Az iskolakészültséget befolyásoló tényezők köréből, az adottságokon belül, az érettség fokmérői közül (testsúly, testmagasság, fejkörfogat, fülpróba, ujjpróba) a fülpróba és az ujjpróba eszközeit mutatom be.

A fülpróba (Filippini-próba) régi, egyszerű és szívesen használt iskolaérettség-vizsgálati eszköz. Instrukciók: Megkérjük a gyermeket, hogy jobb kezével nyúljon át a feje teteje fölé, próbálja megfogni a bal füle hegyét. Ez a vizsgálat az 5-6 éves gyermekek alakváltozásával függ össze, testük és karjaik megnyúlnak, és ez a megnyúlás új fejlődési szakaszt jelent. Aki a füle hegyét nem tudja megfogni, annál az új fejlődési szakasz még nem kezdődött el.

Az ujjpróba különböző változatai ismertek, a bemutatott változat kísérleteinek eredménye. Instrukciók: Megkérjük a gyermeket, hogy a mutatóujja hegyével érintse meg a száját, majd a fülét, és végül az orra hegyét. Ugyanezt végezze el a másik kezével is. Ügyeljünk a sorrendre!

Mindkét próba igen eredményesnek bizonyult. Megállapítható, hogy azok a gyermekek, akik a két próbát nem tudták teljesíteni, tudásban és magatartásban is átlagban egy évvel el voltak maradva a próbákat teljesítő társaiktól, a fejlettség minden szintjén.

A két iskolaérettségi eszköz is azt jelzi, hogy a beiskolázási életkoron belül különbség van a naptári és a biológiai életkor között.

Az iskolakészültség és -érettség tényezői 5-6 éves korban (Nagy, 1980. 217. o.)

Adottságok:

1. Nem: Automatikusan szerepel a pedagógiai vizsgálatokban, mint független változó. Magatartásban és tudásban is különbségek tapasztalhatóak a két nem között. A lányok magatartása fejlettebb. A fiúk és a lányok magatartásbeli különbsége a fejlettebb önkiszolgálási szokásokkal függ össze. A lányok tudása 5 éves korban magasabb, amely előny az iskolába lépésig megszűnik, és továbbra is szisztematikusan csökken.
2. Életkor: Megállapítható, hogy a gyermekek egy életkoron belül sokkal inkább különböznek, mint amennyire hasonlítanak.
3. Érettség: A fejkörfogat nem bizonyult az iskolaérettség elemének, a testmagasság sem érdemel figyelmet. A következtetések alapján viszont az iskolakészültség enyhén testsúlyspecifikus. A fülpróba és az ujjpróba az iskolakészültség fontos mutatói.
4. Pszichés jelleg (meghatározott tényezők): Gyakran sír, éjjelente felriad, nappal be szokott vizelni, éjjel be szokott vizelni, be szokott székelni, erőszakos, nyugtalan, félnék, lassú. Meglepő, hogy a tudás nem pszichésjelleg-specifikus, viszont a magatartás erősen az.

5. Fogyatékoság: Vak, siketnéma, nagyothalló, láb, kéz, értelem, egyéb. Az egészségnek felbecsülhetetlenül nagy jelentősége van a fejlődésben. A súlyos testi fogyatékoság jelentős hátráltató tényező.

Környezet:

1. Tárgyi környezet: A településjelleg alacsony szinten függ össze az iskolakészültség mutatóival. A lakáshelyzet az iskolakészültségi mutató esetében csak közvetítő, az okok mélyebben keresendők.
2. Család: Az iskolakészültség nem családszerkezet-specifikus. A gyermekszám nem meghatározó elem. A szülők iskolázottsága rendkívüli módon dominál az iskolakészültség különbségében. A roma származás nem domináns elem. A családi nevelés összefüggése a mutatókkal igen magas.
3. Óvoda: A szélsőségesen nagy iskolafelkészültségi különbségeket nem tudja az óvoda csökkenteni.

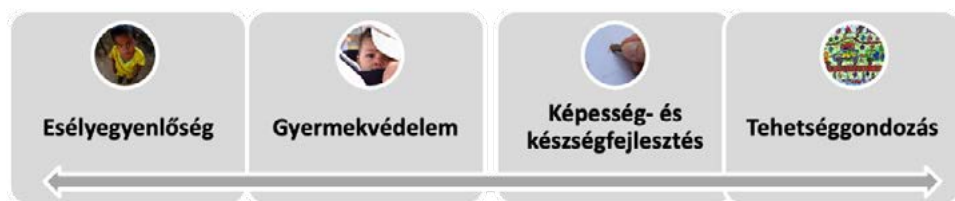
Napjainkban is érdemes lenne megvizsgálni a fenti tényezők ráhatását az iskolaérettségre, tapasztalataim alapján úgy vélem, hogy több évtized után is nagyon hasonló eredmény születne.

Kiemelném a szülői attitűdöt, amely nagymértékben befolyásolja a gyermek fejlődését. Egyre több a túl engedékeny szülői hozzáállás, amelynek nagy divatja van az utóbbi években. Gyakran halljuk az ilyen típusú szülőktől, hogy a gyermeki szabadságot biztosítani kell, valamint nem szeretnének lelki sérülést okozni gyermeküknek. A humánus nevelésnek természetesen része az engedékenység (észszerű keretek között), de minden szülőnek fel kell állítania a határokat, hogy később ne legyenek káros következmények.

Hátránykompenzáció és tehetség gondozás – az iskola-előkészítés alappillérei

Intézményünkben az iskolába lépéshez szükséges kompetenciák megszerzése folyamatos az óvodás évek alatt, és több oldalról támogatott. Nevelésünk minden területén elsődleges célunk az egyenlő bánásmód biztosítása és a hátrányok csökkentése. Gyermekvédelmi munkánk középpontjában az óvó-védő szociális funkciók működtetése és a minden gyermekre érvényes prevenció kiterjesztése áll. A gyermekek fejlesztését játékosan, cselekvésen keresztül, az érzékelő apparátus igénybevételével valósítjuk meg. Tehetség gondozó munkánk célja a gyermekek erősségeinek támogatása a komplex személyiségfejlesztés folyamatában (1. ábra).

A támogató tényezők közül a gyermekek képességének és készségének a fejlesztését, valamint a tehetség gondozást emelem ki részletesen.

1. ábra: Az iskola-előkészítés alapjai

A differenciáló fejlesztés

A fejlesztés alapelvei:

- Feleljen meg a gyermek életkori sajátosságainak.
- Ne kapjon a gyermek teljesíthetetlen feladatot.
- Az óvodás gyermek legfőbb szükséglete a játék, a feladatok játékosak és mozgásba ágyazottak legyenek.
- A fejlődés egy folyamat, siettetni erőszakkal nem szabad.
- Az óvodás nem kisiskolás.

A differenciáló fejlesztés megvalósításának tartalmi követelményeit Pedagógiai Programunk határozza meg (1. táblázat).

Csoportos	Egyéni
Dokumentum: Csoportnapló.	Dokumentum: A gyermek fejlődését nyomon követő dokumentáció.
Differenciálás szintje: Kétszintű + a tehetség gondozás szintje.	Megfigyelésen alapul. Tartalmazza a gyermek fejlődési mutatóit.
A napló tartalmazza: A tehetség gondozás megalapozását, értékelését. „Ki, miben ügyes?” táblát. Tehetség térképet.	A megfigyelésen túl, a gyermekek fejlettségének mérésére a DIFER (Diagnosztikus fejlődésvizsgáló és kritérium-orientált rendszer) mérőeszközt használja valamennyi óvodapedagógus.

Fontos megállapítás: Az Óvodai Nevelés Országos alapprogramja¹ fejlettségi szintről ír, így nem korcsoportokra, hanem szintekre tervezzük.

1. táblázat: A fejlesztés tervezése és dokumentumai

A fejlesztőmunkát az óvodapedagógusok mellett függetlenített fejlesztő óvodapedagógusok végzik, számuk 10 fő, valamennyien szakvizsgával rendelkeznek.

¹ Az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról szóló 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet

Intézményi szinten 2016-tól Fejlesztő munkaközösség működik, igényes és szak-szerű pedagógia produktumokkal támogatják a gyakorlati munkát. Évente fejlesztő játékgyűjteményt készítenek különböző nevelési területekre vonatkozóan, amelyet külön kiadvány formájában, elektronikusan és nyomtatott változatban is megkapnak az óvodapedagógusok.

Eredményeink, amelyekben jobbak vagyunk, mint az országos átlag:

- Relációszókinccs.
- Szocialitás.
- Tapasztalati következtetés.
- Beszédhanghallás.

Leggyengébb területünk az írásmozgás-koordináció.

Tehetséggondozás

A Köznevelési törvény 2011-ben elfogadott módosításában jelenik meg először az óvodai tehetséggondozás, amely komoly változást hozott a korábbiakhoz képest. Most már beismerhető, hogy hirtelen nem is tudtuk, mit kezdjünk a feladattal. Úgy gondolom, országosan is több óvodai nevelőtestület hasonlóan volt ezzel. Természetesen a tehetséggondozás fogalomhasználata nélkül is felkészítettük az ügyesebb gyermekeket rajzversenyre, vers- és mesemondó versenyre, vagy néptáncsoportot szerveztünk, és ehhez hasonlókat kezdeményeztünk. Éreztük, hogy ez nem lesz elég a továbbiakban, nem vagyunk elég tudatosak e területen.

Első lépésként belső képzéseket szerveztünk a tehetséggondozás szakirodalmának bemutatására. Megismertettük az óvodapedagógusokkal a gardneri (tehetség)területeket. Howard Gardner, a Harvard Egyetem pedagógia- és pszichológiaprofesszora arra a megállapításra jutott, hogy legalább nyolc különböző intelligencia létezik. Erre alapozva dolgoztuk ki tehetséggondozó rendszerünket, alakítottuk ki a szakmai dokumentumokat.

A 2. ábra a tehetséggondozás dokumentumait mutatja be.

2. ábra: A tehetséggondozás dokumentumai

A tehetség gondozó munkát az intézményi tehetség gondozó referens irányítja. A tagóvodákban tehetség gondozó műhelyek működnek, az óvodapedagógusok által kiválasztott gyermekek hetente egy alkalommal komplex tehetség gondozó foglalkozásokon vesznek részt. A tagóvodák nevelési évre szóló Tehetség gondozó terv alapján végzik feladataikat.

A tehetség gondozás jegyében intézményi „Ügyi Manó” Tehetségnapot tartunk, amelyen az óvodapedagógusok, szülők javaslatára „fellépnek” az óvodás „tehetségcsírák”, illetve kiállítást rendezünk az elkészült rajzokból. A tehetségéretes gyermekek mese, vers, ének, hangszer, tánc kategóriákban szerepelnek a szülők és a meghívott vendégek előtt.

Az „Ügyi Manó” fordulókban (tagóvodák fordulói) átlagban közel 1200 kisgyermek vesz részt, a gálán általában 60-70 gyermek szerepel.

A COVID-19 járvány idején a városi forduló helyett a tagóvodák videófelvevélén küldték be a legügyesebb gyermekek produkcióit. E felvételek alapján válogattuk ki az átlagtól eltérő, kiemelkedő képességű gyermekeket, akik a Tehetség napi gálán megmutathatták tehetségüket.

Intézményi Tehetség gondozó munkaközösség 2016 óta működik. A gardneri (tehetség)területek alapján az elmúlt években tehetség gondozó tevékenységeket, terveket dolgoztak ki, melyekről minden nevelési év végén kiadvány is készült. A kiadványt az óvodapedagógusok is megkapták.

Jutalomértékű flow-élmények

Vannak helyzetek, amikor az ember teljesen átadja magát egy pillanatnak, egy történésnek vagy akár egy tevékenységnek. Munkatársaim (közel 100 óvodapedagógus jelen volt) visszajelzései alapján a SZTE Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája tanítói, tanárai körében teljesen belefeledkeztünk a kínált tevékenységekbe, műhelyről műhelyre csúcserővel élünk meg.

Több érzékszervünket foglalkoztató élménypedagógiai műhelygyakorlatokon vettünk részt, ahol mi, óvodapedagógusok gyermeki lelkesedéssel zenéltünk, kreatívkodtunk, „nyelveltünk” angolul és németül, valamint kísérletek során tudományos törvényszerűségekre csodálkoztunk rá. Örömmel láttuk és tapasztaltuk, hogy az iskola pedagógiaprogramjában is fontos módszer a játékos, a tapasztaltatás, a motiváció alapuló érdeklődés-fenntartás. Ebben az intézményben elkötelezett és lelkes pedagógusok építik „csodávarukat”, megbecsülve az iskolai élet előtti óvodai nevelést is.

A kölcsönös szakmai tisztelet jegyében bemutathattuk iskola-előkészítő munkánk rendszerét, területeit. Az óvodapedagógusok nevében köszönöm az érdeklődést, a jelen lévő tanítók és tanárok kíváncsiságát az óvodai nevelés iránt.

Köszönöm az intézmény igazgatójának a két intézmény közötti szakmai kapcsolat kiépítését, továbbá azt, hogy fontosnak tartja az óvoda-iskola szakmai és emberi kapcsolatainak fejlesztését és ápolását.

Irodalom

Csertő Aranka, Ecsédi András, Nagy József és Pupp József (1982): *Iskola-előkészítő kompenzáció*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Nagy József (1980): *5-6 éves gyermekeink iskolakészültsége*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Pedagógiai Program (2018) Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata Óvodák Igazgatósága.